Valiokunnan lausunto YmVL 26/2018 vp─ U 75/2018 vp

Ympäristövaliokunta

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi ympäristö- ja ilmastotoimien ohjelman (LIFE) perustamisesta

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi ympäristö- ja ilmastotoimien ohjelman (LIFE) perustamisesta (U 75/2018 vp): Asia on saapunut ympäristövaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava suurelle valiokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:
- neuvotteleva virkamies Pekka Harju-Autti, ympäristöministeriö
- professori Jyri Seppälä, Suomen ympäristökeskus

VALTIONEUVOSTON KIRJELMÄ

Ehdotus

Life-ohjelman rakenne

Life-ohjelma koostuu – kuten nykyiselläkin asetuskaudella - kahdesta osiosta: 1) ympäristö; 2) ilmastotoimet. Näiden sisällöissä on tapahtunut muutoksia.

Ympäristö-osio muodostuu kahdesta alaohjelmasta. Alaohjelmassa ’Luonto ja luonnon monimuotoisuus’ myönnetään tukea laajoihin luonnon monimuotoisuutta koskeviin haasteisiin ja keskitytään samalla Natura 2000 -verkostoon. ’Ympäristö’-osiossa on uusi alaohjelma ’Kiertotalous ja elämisen laatu’, jota ei edellisessä asetuksessa ollut.

Ilmasto-osio muodostuu alakohdasta Ilmastonmuutoksen hillitseminen ja siihen sopeutuminen sekä Ilmastotoimien osion uudessa asetuksessa on uusi alaohjelma ’Siirtyminen puhtaisiin energianlähteisiin’

Valmis
5.0

Budjetti

Kokonaisuudessaan Life-ohjelman budjetti on ehdotuksessa 5,1 miljardia euroa. Edellisestä ohjelmakaudesta kasvua on 46%. Tämä on huomattava lisäys.

Kuluvan kauden Horisontti -2020-ohjelmasta siirtynyt alaohjelma ’Siirtyminen puhtaisiin energian-lähteisiin’ (Clean Energy Transition) vastaa 1,0 miljardilla eurolla tästä budjetin lisäyksestä.

Kokonaisuutena tarkasteltuna Life-ohjelman alaohjelmien keskinäinen tasapaino säilyy samankaltaisena kuin nykyisellä ohjelmakaudella.

Integroituihin hankkeisiin lisäpanostusta

Toisin kuin perinteisissä Life-hankkeissa, integroitujen hankkeiden suunnittelu tapahtuu top-down periaatteella kansallisen vastuutahon (ympäristöministeriö) aloitteesta. Komissio on todennut integroidut hankkeet erityisen onnistuneeksi toimintamalliksi, joten sen merkitystä tullaan asetuksen mukaan ’merkittävästi kasvattamaan’. Realistinen arvio on, että integroitujen hankkeiden nykyinen taso (30% Life-ohjelman budjetista) voisi nousta peräti 40 prosenttiin Life-ohjelman budjetista. Uuden asetuksen yhteydessä otetaan käyttöön kaksi uutta termiä Strategiset luontohankkeet (Strategic nature projects) ja Strategiset integroidut hankkeet (Strategic integrated projects).

Uusi alaohjelma ’Siirtyminen puhtaisiin energianlähteisiin’

Life-asetuksen temaattiseen kattavuuteen komissio esittää uutta alaohjelmaa ’Siirtyminen puhtaisiin energianlähteisiin’ (Clean Energy Transition), joka aiemmin kuului Horizon 2020 -ohjelmaan. Tämä mahdollistaa Life-ohjelmaan nykyistä paremmin energiatehokkuuteen lisäävät hankkeet. Nykyinen Life-asetus kyllä myös mahdollistaa jossain määrin energiatehokkuushankkeiden rahoittamista, mutta oma alaohjelma kasvattaa merkittävästi tämän alueen painoarvoa.

Ilmastonmuutoksen hillitsemiseen ja siihen sopeutumiseen lisäpanostusta

Nykyisellä ohjelmakaudella aloitettiin oma ilmastonmuutoksen torjunnan ja siihen sopeutumisen osio, jonka hallinnointi tapahtuu komission DG CLIMAsta käsin. Pääosastojen välinen yhteistyö Life-ohjelman asioissa on toiminut hyvin, ja uudessa asetuksessa Ilmastonmuutos asioiden merkitys kasvaa. llmastonmuutoksen torjunta ja siihen sopeutuminen tulivat asetusehdotuksessa saamaan 35,8 % koko life-ohjelman budjetista. Samalla on huomattava, että ilmastonmuutosasiat ovat läpileikkaavasti koko Life-asetuksessa mukana - peräti 61% kaikesta toiminnasta lasketaan palvelevan ilmastonmuutostavoitteita.

Life-ohjelman hallinnointi joustavammaksi

Viime ohjelmakaudella otettiin käyttöön monivuotiset toimintaohjelmat (Multiannual work programmes), joiden ansiosta voidaan seitsemän vuoden ohjelmakauden sisällä tarvittaessa nopeasti suunnata Life-ohjelman sisältöä ja toimintakäytäntöjä. Uuden Life-asetuksen temaattinen laajuus on kasvanut, joten joustavuuden nimissä komissio pitää tärkeänä parantaa monivuotisten toi-

mintaohjelmien roolia. Uudessa Life-asetuksessa esitetään aiempaa vähemmän yksityiskohtaisia detaljeja ohjelman osa-alueiden sisällöstä, EU-rahoitusosuuksista, Life-hankkeiden arvioinnista ja toimintakäytännöistä - olettaen että monivuotiset toimintaohjelmat tulevat myöhemmin määrittämään nämä. Tämä mahdollistaa Life-rahoitusvälineen jatkuvan uudistamisen aiempaa ketterämmin. Tavoitteena koko prosessissa on myös Life-ohjelman sääntöjen yksinkertaistaminen ja hakuprosessin helpottaminen.

Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvosto pitää ehdotuksen oikeusperustaa asianmukaisena. Valtioneuvosto katsoo myös, että ehdotus on toissijaisuus- ja suhteellisuusperiaatteen mukainen. Valtioneuvosto katsoo, että ilmastonmuutokseen sopeutuminen on lähtökohtaisesti jäsenmaiden vastuulla.

Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että komissio on tehnyt ehdotuksen ympäristö- ja ilmastopolitiikan toimeenpanoa ja kehittämistä tukevasta rahoitusvälineestä.

Valtioneuvosto pitää asetusehdotusta yleisesti ottaen kannatettavana ja toteaa, että uudessa asetuksessa esitetyt muutokset Life-ohjelman sisältöön, toimintaperiaatteisiin ja budjettirakenteeseen ovat hyvin perusteltuja ja Suomen näkökulmasta katsottuna tervetulleita. Komission ehdotusten rahoituksen mitoitukseen otetaan kantaa osana rahoituskehysneuvottelujen kokonaisuutta.

Valtioneuvosto pitää kannatettavana, että Integroitujen hankkeiden osuutta Life-hankkeiden budjetista kasvatettaisiin. Top-down hankkeina ne ovat tuoneet aivan uudenlaisen lisän suomalaiseen ympäristöalan innovaatiokulttuuriin. Niiden konkreettiset ympäristöhyödyt ovat osoittautuneet erinomaisiksi. Suomen saanto Integroitujen hankkeiden osiosta on ollut erityisen hyvä.

On mahdollista, että neuvottelujen edetessä jotkut jäsenvaltiot nostavat esiin kysymyksen kansallisista allokaatioista. Valtioneuvosto katsoo, että allokaatiojärjestelmä hyvin toteutettuna voi olla Suomen kannalta kannatettava.

Valtioneuvosto pitää kannatettavana, että Ilmastotoimet-osioon on sisällytetty uusi alaohjelma ’Siirtyminen puhtaisiin energianlähteisiin’ (Clean Energy Transition). Se sisältyy tematiikkansa ja tavoitteidensa suhteen Life-ohjelmaan paremmin kuin tutkimuksen puiteohjelmaan.

Valtioneuvosto pitää kannatettavana, että uusi Life-asetusehdotus tuo ilmastonmuutoksen torjuntaan ja ilmastonmuutokseen sopeutumiseen lisäpanostusta. On esimerkillistä, että peräti 61% kaikesta Life-toiminnasta lasketaan palvelevan ilmastonmuutostavoitteita.

Valtioneuvosto pitää kannatettavana, että komissio pitää tärkeänä parantaa monivuotisten toimintaohjelmien ohjausvaikutusta. Tämä mahdollistaa Life-instrumentin jatkuvan uudistamisen aiempaa ketterämmin.

Valiokunnan lausunto YmVL 26/2018 vp

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Asetusehdotuksen mukaan Life-ohjelmassa säilytetään nykyiset osiot, ympäristö ja ilmastotoimet. Ympäristöosioon tulee yksi uusi alaohjelma, Kiertotalous ja elämisen laatu. Ilmasto-osion uusi alaohjelma on Siirtyminen puhtaisiin energialähteisiin. Life-asetusehdotukseen sisältyy lisäpanostuksia ilmastonmuutoksen torjuntaan ja sopeutumiseen. Nykyisessä ohjelmassa oleva Informaation ja kommunikaation osa-alue on toiminut heikoiten, joten siitä ehdotetaan luovuttavan. Jatkossa sen alaan kuuluvia asioita rahoitetaan tarvittaessa osana muita Life-hankkeita. Valiokunta pitää valtioneuvoston kannan tavoin ohjelmaa kannatettavana ja muutosesityksiä sen sisältöön, toimintaperiaatteisiin ja budjettirakenteeseen perusteltuina.

Voimassa olevalla Life-asetuksella käynnistettiin laajoja aihealueita koskevat integroidut hankkeet. Suomi on ollut niiden hyödyntämisen kärkimaita Euroopassa. Tähänastisen kokemuksen perusteella hankkeet ovat tuoneet lisäarvoa suomalaisen ympäristöalan innovaatiokulttuuriin. Life-rahoituksella pystytään edistämään ympäristö- ja ilmastoasioita käytännön toimeenpanon näkökulmasta, mihin on muutoin vaikea löytää rahoitusta. Valiokunta yhtyy valtioneuvoston kantaan siitä, että integroitujen hankkeiden osuuden kasvattaminen Life-hankkeiden budjetissa on kannatettavaa.

Valiokunta pitää hyvänä, että sisällöltään laajoja ja budjeteiltaan isoja hankkeita koordinoi taho, jolla on siihen tarvittava osaaminen ja resurssit. Esimerkiksi Suomen ympäristökeskus (SYKE) on ollut vuoden 2000 jälkeen mukana 28 Life-hankkeessa niitä koordinoiden tai niihin muulla tavoin osallistuen. SYKE:n koordinoimat hankkeet on organisoitu siten, että niissä toimii myös alueita ja kuntia. Valiokunta pitää tätä toimintatapaa hyvänä, koska näin saadaan hyödynnettyä kokemusta ja kerrytettyä uutta osaamista monipuolisesti ja otettua huomioon alueelliset ja paikalliset olosuhteet.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että Life-rahoitusväline on koettu byrokraattiseksi. Tämän vuoksi pyrkimykset kehittää asetuksella sen hallintoa nykyistä joustavammaksi ovat paikallaan.

Valtioneuvosto ilmaisee kannassaan, että neuvottelujen edetessä jotkut jäsenvaltiot voivat tuoda esille kysymyksen kansallisista allokaatioista, ja katsoo, että "allokaatiojärjestelmä hyvin toteutettuna voi olla Suomen kannalta kannatettava". Valtioneuvoston kantaan yhtyen valiokunta korostaa, että lähtökohtaisesti rahoitus tulisi kohdistaa laadultaan parhaisiin hankkeisiin.

VALIOKUNNAN LAUSUNTO

Ympäristövaliokunta ilmoittaa,

että se yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan korostaen edellä esitettyjä näkökohtia.

Valiokunnan lausunto YmVL 26/2018 vp

Helsingissä 2.10.2018

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Satu Hassi vihr
varapuheenjohtaja Silvia Modig vas
jäsen Anders Adlercreutz r
jäsen Petri Honkonen kesk
jäsen Olli Immonen ps
jäsen Pauli Kiuru kok
jäsen Rami Lehto ps
jäsen Eeva-Maria Maijala kesk
jäsen Riitta Myller sd
jäsen Saara-Sofia Sirén kok
jäsen Katja Taimela sd
jäsen Ari Torniainen kesk

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marja Lahtinen